

Prvé transporty raněných došly do Bystrice.
Všude nálada skvělá i u těžce raněných.

VI 090441/44³

OO2: Pěší pluk 4 — v Mikuláši — velitel stotník Repko Jozef.
Pěší pluk 5 — v Levoči (Dobšiná) — velitel stotník Fedák Mik.
Pěší pluk 6 — v Prešově (Dol. Kubín) — vel. stotník Mičkovič Mik.
Děl. pluk 2 — v Ružomberku — velitel mjr. Vesel Miloš.
Děl. pluk 12 — v Kežmarku. SV v Turč. Sv. Martině.

Všechny tyto zápolní útvary jsou špatně vyzbrojeny — dobrý materiál vzaly polní divize.

Situace dne 4. 9. 1944 v 8 hodin ráno:

Německá kolona postupující z Nitry na Topoľčany zastavena v prostoru: Topoľčany — Nováky. Zruří těžké boje. Naše jednotky za podpory partyzánů a židů zničily 5 tanků a zastavily německý postup severním směrem.

Ztráty včera: 100 mrtvých našich, 200 mrtvých Němců.

Německý tlak u Vrútek směrem na Martin trvá.

Útok Němců na Poprad zastaven. Naši v útoku u Štrbského Plesa — Smokovce. Letecká činnost trvá.

Na osvobozeném území se vrací život do normálních kolejí.

V okolí Bratislavy slyšet střelbu.

Myjava: Příchod 1000 Čechů, kteří jsou dirigováni na střední Slovensko.

SÚA Praha. D 20-32-34/185—188 a Ch 37-91-29/264—272. Záznam dešifrovaných došlých depeší. Strojopisný prieпис.

239

1944, september 4. Moskva. — List čs. velvyslance v SSSR ľudovému komisárovi zahraničných vecí SSSR V. M. Molotovovi o udalostiach na Slovensku so žiadosťou o morálnu a materiálnu pomoc Slovenskému národnému povstaniu.

Velevážený pane ľudový komisári,

pri své poslední návštěvě u p. Vyšinského dne 31. srpna t. r. měl jsem čest vysvětlit mu průběh posledních událostí na Slovensku a jejich význam. Slovenský lid ve své ohromné většině chápal od začátku politiku tak zvané slovenské vlády v Bratislavě jako politiku hanobící čestné jméno Slováků, zejména pak, když tato politika vyústila ve vyhlášení války SSSR a ve vyslání slovenských vojenských jednotek proti Rudé armádě. Velký počet slovenských vojáků a důstojníků, kteří přešli na stranu sovětských partyzánů a hrdinně bojovali v jejich řadách, a rovněž velký počet těch, kteří měli možnost přejít k Rudé armádě a kteří nyní pod prapory československého vojska bojují po jejím boku, to vše je jasným svědectvím skutečných citů slovenského národa.

³ Záznam tohto rádiogramu je označený ako zpráva z 5. 9. 1944; podľa čísla (VI 090441/44) rádiogram pochádza zo 4. septembra.

Čím více se Rudá armáda při svém vítězném tažení na západ blížila ke karpatským průsmykům, vedoucím na Slovensko, tím mohutněji se rozněcovala v srdcích slovenských vlastenců touha svrhnout jho Hitlerových přísluhovačů. Na mnohých místech se formovaly slovenské partyzánské oddíly a jejich první styk s vojáky a důstojníky vládního slovenského vojska ukázal jednomyslnou a nadšenou odhodlanost aktivně se zúčastnit boje proti společnému nepříteli — proti nacistickému Německu. Nepokoje zachvátily všechny vesnice i města na Slovensku, což přirozeně do značné míry zneklidnilo bratislavské přísluhovače nacistů. Slovenští vlastenci, kteří se aktivně podíleli na politických i vojenských přípravách k boji slovenského lidu, vytvořili již na začátku tohoto roku národní orgán — Slovenský národní výbor, neboli tzv. Slovenskou národní radu, jejímiž členy se stali zástupci všech demokratických politických stran a která začala řídit hnutí slovenského lidu a stala se rovněž spojujícím článkem mezi svobodnými partyzánskými oddíly a slovenským vojskem.

Tato Slovenská národní rada je ve spojení s prezidentem republiky p. Benešem a československou vládou a podržuje se jejímu vedení. Československé kompetentní vojenské orgány jmenovaly v souhlase se Slovenskou národní radou velitele spojených sil odporu na slovenském území.

Bylo rozhodnuto, že vzhledem k posledním událostem na frontě a rovněž vzhledem k hrozící okupaci Slovenska německými vojsky bude nutno přejít k otevřenému boji a k ozbrojenému odporu proti vpádu okupantů v případě, že k němu dojde a německé jednotky překročí slovenské hranice. Podle údajů, které jsou k dispozici, došlo k tomu mezi 27. a 29. srpna, což bylo potvrzeno 29. srpna v 19 hodin středoevropského času v prohlášení ministra národní obrany t. zv. slovenské vlády generála Čatloše, a o něco později, 30. srpna ve stejnou hodinu, v prohlášení presidenta Tisa, jemuž předcházelo vystoupení šéfa propagandy Gašpara. Promluvili v bratislavském rozhlasu a vyzývali slovenské obyvatelstvo, aby se chovalo k německým vojenským jednotkám obsazujícím Slovensko přátelsky. Po těchto prohlášeních vyhlásila československá vláda na Slovensku mobilizaci a vyzvala slovenské obyvatelstvo k ozbrojenému odporu. Boje začaly především podél železniční trati Bohumín—Košice, zvláště pak v prostoru Žiliny, dále severozápadně od Bratislavy u Galanty a Trnavy a na východním Slovensku u Kežmarku a Spišské Nové Vsi. Dosud probíhají těžké boje mezi německými jednotkami a slovenskými vlastenci, kteří poté, když uznali společné vojenské vedení presidenta Československé republiky p. Beneše a jeho vlády a složili přísahu, jsou nyní již příslušníky československé armády a provádějí vojenské operace podle rozkazů svých velitelů.

Aby vnesla jasno do této nové situace, vydala 2. září československá vláda v Londýně prohlášení, v němž se praví, že všechny osoby, muži i ženy, kteří se účastní tohoto boje, jsou příslušníky československé armády bojující na československém území proti společnému nepříteli, a proto:

1. jsou osobami příslušejícími k československému vojsku,
2. podržují se svým jmenovaným velitelům a vykonávají všechny vojenské operace podle jejich rozkazů,
3. dostali rozkaz zachovávat všechny zákony a obyčeje války, veřejně nosit zbraně a vojenský stejnokroj nebo jiné rozpoznávací znaky vojáků a důstojníků československé armády.

Na základě toho, jakož i na základě prohlášení presidenta Československé republiky z 16. prosince 1941, že Československá republika je ve válečném stavu se všemi státy, které jsou ve válečném stavu s Velkou Británií, SSSR a USA — všechny uvedené výše osoby jsou řádnými příslušníky armády bojující země, s nimiž všechny bojující země musejí zacházet podle příslušných zákonů a obyčejů války. Každé porušení této zásady bude považováno za porušení mezinárodního práva a podle toho stíháno. Ti, kdož se proviní porušením těchto zásad, budou potrestáni jako váleční zločinci.

Toto prohlášení československé vlády vyjasňuje postavení osob příslušejících

424 k československému vojsku bojujícímu na československém území, a je tím významnější a nutnější, jestliže rozhlasová stanice Donau se obrátila 1. září ke slovenskému obyvatelstvu s výzvou, v níž vyhrožovala všem, kteří se zúčastní boje slovenského lidu proti okupantům. Tato výzva končí slovy: „Německá odplata bude strašná.“

Podle posledních zpráv ze Žiliny spáchali okupanti po obsazení tohoto města skutečně mnoho zvěrstev na bezbranném obyvatelstvu, nevyjímajíc ani ženy a děti.

Československá vláda byla by velmi zavázána za jakoukoli co nejrychlejší morální a materiální pomoc, kterou by mohla sovětská vláda poskytnout československým vojskům bojujícím proti nacistům na československém území.

Toto vše jsem měl již možnost vyložit p. Vyšinskému a náčelník československé vojenské mise generál Píka dostal pokyn, aby neustále informoval kompetentní sovětské vojenské orgány o vývoji událostí na území Československa a o způsobech a prostředcích pomoci.

Jedním z nejdůležitějších momentů, které by mohly posílit ducha slovenského obyvatelstva, podstupujícího nerovný boj s technicky lépe vybavenými silami okupantů, mohlo by být prohlášení sovětské vlády, ztotožňující se s názorem československé vlády v otázce charakteru československých vojenských jednotek bojujících na území Československa, které by měly požívat všech práv vojska bojující země, i v tom, že jakékoli porušení těchto práv bude stíháno a trestáno.

Zároveň se československá vláda obrací k vládám Velké Británie a USA, jsouc přesvědčena, že okamžité a energické prohlášení spojeneckých velmocí mohlo by zachránit život mnohým československým vlastencům.

Vzhledem ke všem výše uvedeným skutečnostem, a znaje přátelské city Sovětského svazu k Československu a jeho lidu, mám čest Vás požádat, pane lidový komisaři, abyste o tom uvědomil svou vládu.

Prosím Vás, pane lidový komisaři, abyste přijal ujištění o mé hluboké úctě k Vám.

Zd. Fierlinger

„Československo-sovětské vztahy v době Velké vlastenecké války 1941–1945“, Praha 1960, dok. 99, s. 176–179.

240

1944, september 4. Londýn. — Depeša čs. ministra NO gen. S. Ingr náčelníkovi čs. vojenskej misie v SSSR gen. H. Píkovi v záležitosti menovania gen. R. Viesta veliteľom povstaleckej armády.

Ze Slovenska došla žádost, aby gen. Viest se odebral na Slovensko a ujal se velení.

Gen. Ingr jako hlavní velitel to považuje za potřebné a prezident republiky jako vrchní velitel souhlasí.

Sdělte ihned Viestův názor.¹

gen. Ingr.

VHA Praha. SSSR, Čs. voj. misie v SSSR, 3/3/1/c. Depeše došlé, 1944, čís. 998–999/6. Záznam dešifrovanéj došlej depeše. Strojopisný priepis.

¹ Píkova odpověď z 5. 9. 1944, která došla do Londýna 6. septembra (Zoe 090610/44), zní: „Gen. Viest je ochoten odejet na Slovensko ihned. Dnes požádám sov. vládu o jeho dopravu le-